reeds zoo boeienden indruk op ons kan maken en zoo wondere aantrekkingskracht kan uitoefenen, hebben we ons bij het Kindeken Jezus dit geheimzinnig boeiende in nog verhoogde mate te denken. Men spreekt bij de wieg wel eens van een engelenkopje, maar bij de Kribbe schiet dit engelenkopje zelfs te kort, om ons het verrukkelijke van Jezus' blik weer te geven. De indruk van het zien van dat Kindeken moet overweldigend zijn geweest. Geen prachtgewaad trok af, niets in die Kribbe of in heel de omgeving benevelde den indruk. Het Kindeken lag daar in doeken gewonden, en uit die windselen en doeken stak in heilige aanminnigheid het heilig Kinderkopje van Jezus uit. In aardschen vorm, en toch boeiend door hemelschen glans.

—

Hoe meer we daar nu op ingaan, hoe beter we reeds in de Kribbe Jezus' vernedering verstaan.

Met de Wijzen uit het Oosten zouden we bij die Kribbe zijn neergeknield, om in nog voller zin dan die Wijzen, uit heel ons hart te belijden, dat in dat heilig Kindeken God zelf zich in de menschelijke gestalte van het kind aan ons openbaarde. Doch dan spreekt 't ook klaar zich uit, dat die zelfvernedering in het Kindeken nog sterker uitkomt, dan straks in den Man van Smarten.

Een Kindeken, een pasgeboren wicht, is zoo volmaakt hulpeloos, en in dien hulpeloozen staat is de Zone Gods ingegaan. Hij, aan wien nu gegeven is alle macht in hemel en op aarde, dat Eeuwige Woord, waarvan Johannes ons betuigt, dat alle ding door Hem geschapen is, lag in de Kribbe van Bethlehem in bijna volstrekte machteloosheid neder. Het Heilig Kindeken Jezus kon niet spreken, zich niet uiten, en lag met een nog geheel ingewikkeld bewustzijn aan Maria's moederborst. Het Kindeken Jezus kon niet gaan, noch zelfs staan, maar moest door zijn moeder of door Jozef gedragen worden. Het kon niet in eigen voedsel voorzien, maar moest door anderen gevoed en gedrenkt worden. Sprakeloos, willoos, weerloos, machteloos lag het in doeken gewonden in de Kribbe, die in de grot was bijgeschoven.

Verborgen in het innerlijk wezen was er alle kracht en was er alle majesteit; maar in die Kribbe had de Zone Gods zichzelven vernietigd, in gedaante gevonden als een mensch, ja in de gedaante van het hulpeloos kindeken des menschen. Het is van het begin zijner menschwording, zooals onze Catechismus het belijdt, dat Jezus in deze peilloos diepe zelfvernedering ingang.

Voor Maria, zijn moeder, en voor Jozef was het de door alle schepselen hun benijde eere, dat ze deze aanvankelijke hulpeloosheid van het Kindeken Jezus door hun liefde, hun toewijding en hun trouwe zorg mochten aanvullen. Toen het zwaard van Herodes dreigde, ontvlood niet Jezus zelf het doodelijk gevaar, maar was het Jozef, die in den droom vermaand, met Maria en haar Kindeken vluchtte. Bij die vlucht naar Egypte heeft niet zijn Goddelijke macht, maar de ezelin het Kindeken het land uitgedragen. Zeker, vroeg rijp is gewisselijk de ontwikkeling van het Kindeken Jezus geweest. Nauwelijks twaalf jaar oud overtrof hij de Rabbijnen in den Tempel in het recht verstand der profetie. Maar in den stal van Bethlehem had zelfs die ontwikkeling nog geen aanvang genomen. Jezus zelf doet hier nog niets, dan met het diepe oog om zich staren. De zelfvernedering is hier niet bang en ontzettend als aan het Kruis, maar ze is in haar alles te bovengaande aanminnigheid er nog te dieper om. Aan het Kruis kan de Man van Smarten denken, spreken, lijden en bidden. Hier in de Kribbe is Jezus het pasgeboren, nog geheel hulpelooze wicht.

—

En toch, in die Kindergestalte *moest* de Zone Gods op aarde verschijnen, zou zijn zending ons redden kunnen. Geen verschijning uit den hemel in een opzettelijk voor die verschijning geschapen lichaam zou hem de aansluiting gegeven hebben aan ons mensch-zijn, aan ons menschelijk geslacht, aan ons menschelijk lijden, aan onze menschelijke toekomst.

Om onzer één, en straks ons heerlijk Hoofd, en Middelaar Gods en der menschen te zijn, moest de onze Heiland, even als de menschheid, als kindeken uit een moederschoot geboren worden. Sterker nog, dat Kindeken moest geboren worden uit een aangewezen geslacht, en dat Davidisch geslacht moest in heilige linie teruggaan tot op de patriarchen, tot op Noach, ja, tot voor den zondvloed op Adam, onzer aller stamvader. In onafgebroken keten moest de oorsprong van het menschelijke in dat Kindeken tot op den oorsprong van ons geslacht zelf kunnen herleid worden. Vandaar de stamtafelen, waarmee Mattheus' Evangelie begint, en die Lucas' Evangelie opnam. Aan Jezus' volle mensch-zijn hing de behoudenis der menschheid, en alleen door als hulpeloos kind geboren te worden, kon het ten volle *mensch-zijn* in Jezus worden verwezenlijkt.

Vandaar de aansluiting van Jezus tot zelfs aan onze pasgeboren kinderen, die in den Heiligen Doop aan God Drieëenig worden opgedragen. Dit zou niet uitkomen, zoo Jezus in de volle manlijke gestalte verschenen was, maar spreekt nu scherp en duidelijk, nu Jezus als een pasgeboren Kindeken zich met onze pasgeboren kinderen vereenzelvigt, en uit zijn Kribbe een stillen glans van genade op elke wieg doet uitstralen. Ook al sterft ons een lief kind reeds in de wieg weg, de band met het Kindeken Jezus wordt, zoo er genade werkt, niet verbroken.

En al werd ons het leven gespaard, zoodat we uit de wieg straks het leven ingingen, om als kind, als knaap, als jongeling, als man, als grijsaard het leven te doorworstelen, — onze herinnering, die tot in ons pasgeboren zijn teruggaat, is, zoo we genade kennen, nooit zonder Jezus. Ook Jezus is man, is jongeling, is knaap, is spelend kind, en zelfs kind in de windselen geweest, en in elk stadium van ons leven verzelt ons alzoo zijn heilige gestalte, tot zelfs in die eerste ure toen we het levenslicht aanschouwen mochten. Geen stap hebben we op onzen levensweg gezet, of onze Heiland is ons op dien weg voorgegaan, tot zelfs in die eerste levensdagen, toen we nog sluimerden in onbewustheid en onze hulpeloosheid geheel van anderer zorge afhing.

Hierdoor juist is Jezus *aller* Heiland. De Heiland van ons die volwassen zijn, de Heiland van onze jongelingen, de Heiland van onze nog spelende kinderen, maar de Heiland ook van onze kleine schatten, die zelfs nog niet spelen kunnen.

Het is Jezus die ons vooruitging in heerlijkheid en in die heerlijkheid ons opwacht. Het is Jezus, die ons verzelt op heel onzen levensweg. Het is Jezus die tot in de wieg over onze sponde gewaakt heeft.

Het heilig Kindeken Jezus dat onze borg is tot in den Heiligen Doop van het pasgeboren wicht.

Amsterdam, 23 December 1909.

Het slot van het rapport der deputaten in zake de predikantstractementen luidt aldus:

En ditzelfde geldt ook van nog een ander middel, dat wel eens is voorgesteld, nl. dat eene meerdere vergadering, liefst de Generale Synode, voor de predikantstraktementen een zeker minimum zou vaststellen, en de Kerken zou dwingen zich daaraan te houden, door te bepalen dat wanneer men bij eene beroeping daar beneden bleef, de verelschte Classikale approbaten zou geweigerd worden. Zonder twijfel mag een Classe of Synode wel uitspreken, wat zij voor alle de tot haar behoorende Kerken als minimum noodig acht; waarbij echter nog de vraag is, of dat over het geheel in het belang der zaak zou zijn, daar men dan toch natuurlijk als maatstaf zou moeten nemen wat het kleinste predikantsgezin, ter plaatse waar de levenswijze het goedkoopste is, zou noodig hebben. Maar al zou men zulke uitspraak ook gewenscht achten, zij zou toch in geen geval aan de Kerken als een voorschrift kunnen worden opgelegd. Wat reeds in de vorige alinea over de bevoegdheid van de meerdere vergaderingen herinnerd werd, is ook hier van toepassing: aan de verklaring die zij met betrekking tot predikantstraktementen uitspreken, kunnen zij de Kerken niet binden. En nog veel minder zouden zij de bedreiging daaraan mogen vastmaken, dat zij iedere beroeping, waarbij voor het traktement een lager bedrag gesteld was, zouden beletten of krachteloos maken, door alsdan de vereischte medewerking te weigeren. Immers, naar den eisch van Gods Woord moet, zoo het ook maar eenigzins mogelijk is, in elke geordende kerk een Dienaar des Woords zijn. Natuurlijk moet zij dan ook zorgen voor zijn onderhoud. Maar wanneer naar kerkeraad hiervoor nu het noodige slechts ten deele kan bijeenbrengen, en er is een predikant, die zich gedrongen voelt haar toch te helpen, zij het ook met offers, die hij zijnerzijds kan en wil brengen, met welk recht zou dan eene Classe dat verbieden, ja met welk recht zou zij te dien aanzien ook maar eenige zeggingschap uitoefenen? Zonder twijfel hebben zij bij beroepingen een zeker zeggenschap. Zij hebben toe te zien, dat geen predikant worde toegelaten, die niet zou beantwoorden aan de in onze Kerken gestelde eischen, en zij hebben te dien aanzien zelfs een beslissend oordeel. Maar dit heeft zijn grond in het kerkverband zelf, aangezien de toelating voor het gansche kerkverband geldt; en daaruit zal wel nooit zijn af te leiden, dat wanneer de beroepen predikant aan de eischen voldoet, toch, van wege het traktement waaromtrent hij met de Kerk is overeengekomen, zijne toelating zou te weigeren zijn.

Het is juist integendeel de roeping der Classen, om er bij vacante Kerken steeds op aan te dringen, dat zij, zoo het ook maar eenigszins mogelijk is, spoedig een beroep uitbrengen. Dit te doen is aan iedere Kerk van Godswege opgelegd. En wanneer dan eene Kerk, door medewerking van een predikant, hieraan kan en wil voldoen, dan mag zeker geene Classe haar willen dwingen, aan Gods Woord ongehoorzaam te zijn; trouwens, een dwang waaraan Gereformeerde Kerken zich ook niet zouden onderwerpen. In alle die overwegingen ligt nu zeker niet opgesloten, dat het in het algemeen een gewenschte toestand zou zijn, wanneer predikanten, die eigen middelen hebben, zelven geheel of ten deele voor hun eigen onderhoud zorgden. Het kan en het mag bij eene Kerk, die inderdaad arm is. Alsdan kan haar predikant de verplichting, die op de gemeente rust, zelf tot op zekere hoogte voor zijne rekening nemen. Maar anders zou het zeker niet in het belang van de gemeente zijn, dat hij haar aan het besef van die verplichting ontwende, haar financieel als het ware van zich afhankelijk maakte, en misschien oorzaak werd, dat zij meer ging hechten aan het stoffelijk voordeel, dat haar predikant haar gaf, dan aan de geestelijke goederen, op wier mededeeling het toch eigenlijk aankomt. Intusschen, dat staat ten slotte, bij ieder voorkomend geval, geheel ter beoordeeling van een predikant zelven. De Classe kan, zoo dit wenschelijk schijnt, hem van tevoren waarschuwen, dat hij, op een laag traktement een beroep aannemende, dit niet doen moet in de verwachting dat er wel suppletie komen zal van de andere Kerken. Maar zij moet er zich bij neerleggen, wanneer de zaak toch doorgaat. Van dwang kan en mag hier geen sprake zijn.

—

Van de bovengenoemde wegen, die tot verbetering van de predikantstraktementen wel eens zijn voorgesteld, moet dus gezegd worden, dat zij geen van alle door onze Kerken kunnen worden ingeslagen, of ook maar eenigszins leiden kunnen tot het voorgestelde doel. Ja, meer nog: elke poging, die in één van die richtingen werkzaam is, moet juist integendeel van dat doel afleiden. Reeds het uitspreken van die plannen en denkbeelden, ofschoon het natuurlijk met de beste bedoelingen geschied is, heeft niet anders dan schadelijk kunnen werken, want vanzelf is dat tot verzwakking van elken aandrang, die gericht wordt tot de gemeente zelve. Altijd en bij ieder zal, ten aanzien van eene roeping wier vervulling moeite en offers kost, de opgewektheid, om er naar behooren aan te voldoen, min of meer verflauwen, wanneer hem wordt voorgesteld, dat die verplichting eigenlijk geheel of ten deele op anderen rust of op anderen kan gelegd worden.

Laat onze Kerken dus geheel daarvan afzien, om dan des te beter te letten op hetgeen naar den eisch der Schrift hare eigene roeping is. Dat is hier de hoofdzaak. Waar die roeping slechts een weinig gevoeld wordt, kunnen pogingen tot verbetering ook niet baten. Maar ook, omgekeerd, zal er op de meeste plaatsen goede vrucht gezien worden, wanneer het besef van die roeping kan versterkt worden, zoodat in een ruimen kring dat besef waarlijk leeft en werkt.

Dit is uit den aard der zaak niet in alle alle Kerken op een enkel oogenblik tot stand te brengen, en het kan ook niet verkregen worden alleenlijk door het besluit van eene kerkelijke vergadering. Maar toch is en blijft dit de zaak, die hier op den voorgrond moet staan. Tot verbetering van de predikantstraktementen is het eigenlijke middel, het middel dat aan alle andere, als zij iets zullen baten, ten grondslag moet liggen, dat te dezer zake de eisch van Gods Woord aan de gemeente worde voorgehouden, en dat die eisch gedurig en met ernst bij haar worde aangedrongen.

Dat is dan de roeping, allereerst van de Dienaren des Woords, die immers het geheele Woord te bedienen hebben; aan de jeugd op de catechisatiën, en aan de geheele gemeente bij hare openbare samenkomsten. Zonder twijfel heeft juist deze onderwijzing voor predikanten hare eigenaardige bezwaren; en daarom is zeer begrijpelijk, zelfs in zeker opzicht, eervol, dat zij het hier bedoelde gedeelte der Schrift doorgaans laten rusten, Inderdaad moet erkend worden, dat het thans een eenigszins zonderlingen, misschien zelfs ongewenschten, indruk zou maken, wanneer nu en dan eene preek gehouden werd, die inzonderheid met dit onderwerp zich bezig hield, gelijk b.v. in de preeken van Calvijn herhaaldelijk het geval is. Maar wie, ook bij het besef van velerlei tekortkoming, toch de bewustheid heeft, dat hij inderdaad aan zijn dienst zich toewijdt en dat hij met den Apostel kan zeggen: „Ik zoek niet het uwe, maar u", die zal ook bij dit onderwerp het Woord wel bedienen kunnen, eenerzijds met voorzichtigheid, wijsheid en tact, en steeds in verband met de hoofdzaak van het Evangelie, maar ook anderzijds met vrijmoedigheid. Misschien zou het bezwaar ook wel grootendeels ondervangen worden, wanneer men bij de prediking meer te werk ging naar hetgeen in de eeuw der Reformatie vaste gewoonte was en door Calvijn in geheel zijn diensttijd steeds betracht is, nl. niet te preeken over teksten, die men week aan week zelf uitkiest, maar geheele Bijbelboeken achtereen te behandelen. Natuurlijk mag men dan de gedeelten, die op het hier bedoelde onderwerp betrekking hebben en die zoowel in het Oude als in het Nieuwe Testament gedurig voorkomen, niet overslaan. Ook te dezen aanzien laat men dan vanzelf het Woord Gods tot zijn recht komen.

En voorts hebben ook de ouderlingen hier eene roeping, wanneer zij door hun ambt met gemeenteleden in aanraking komen, met name bij huisbezoek. Zonder twijfel moet hun dienstwerk steeds gericht zijn op de eere Gods, op de stichting der gemeente en op de bevordering van geloof en bekeering, en heeft het juist daardoor een geestelijk karakter. Maar dat wil toch niet zeggen, dat dus alle zorg voor hetgeen de kerkedienst nu eenmaal noodig heeft, aan hun ambt geheel vreemd zou zijn. Immers, voor de kerk heeft God zelf zulke zorg met haar geestelijk belang nauw verbonden, evenals in het natuurlijke de ziel en het lichaam. Wat dit laatste betreft, mag zeer zeker niemand de behoeften der ziel om der wille van het lichaam verwaarloozen; maar hij mag evenmin in het tegenovergestelde uiterste vervallen. En zoo zou ook op kerkelijk gebied eene soort van overgeestelijkheid met de ordinantie Gods in strijd zijn en juist daardoor inderdaad ongeestelijk worden. Op een eisch der Schrift de gemeente te wijzen, kan wel nooit geacht worden met het ambt der ouderlingen eigenlijk niet overeen te komen, allerminst wanneer het een eisch is, die juist op de kerk betrekking heeft. Dit te doen hoort, integendeel, ook tot hunne roeping.

Of het raadzaam is, dat een kerkeraad, om voor het hier bedoelde belang de medewerking der gemeente te verkrijgen, alle hare leden, of wel hare mannleden, tot eene samenkomst uitnoodigt, is eene vraag, waarop zeker niet voor alle Kerken hetzelfde antwoord te geven is. Er zijn plaatsen, waar men zulke samenkomsten zonder eenig bezwaar zou kunnen houden, en waar zij zelfs zeer goede vrucht zouden opleveren. Maar er zijn ook plaatsen, waar veeleer het tegendeel geldt; met name, waar te vermoeden is, dat de beraadslaging zich niet tot de zaak op zichzelve bepalen zou, maar bij sommigen ook wel gaan zou over den persoon en het werk van hun dienstdoenden predikant; of wel, waar op het punt van kerkinrichting en kerkregeering een zeker independentisme niet vreemd is, en daardoor zulke samenkomsten wel eens beschouwd worden als formeele kerkelijke vergaderingen, die als zoodanig bevoegd zouden zijn, niet alleen om over kerkelijke zaken te beraadslagen, maar ook om daarover bij stemming een geldig en voor den kerkeraad bindend besluit te nemen. Natuurlijk moet een Gereformeerde kerkeraad bij alle belangrijke aangelegenheden, en met name bij eene zaak als hier bedoeld wordt, altijd rekening houden met de inzichten en de wenschen der gemeente leden, en daarom geen besluit nemen, dat hun als het ware van buiten zou worden opgelegd. Maar op velerlei wijze kan hij met hen voeling houden of de gemeente hooren; en wat te dien aanzien de beste weg is, kan alleen plaatselijk worden uitgemaakt.

—

Door het bovengenoemde moet gezorgd worden voor den grondslag, die bij alle actie tot verbetering van de predikantstraktementen voor een goeden uitslag onmisbaar is. En voor bepaalde maatregelen, die daarbij te nemen zijn, is het dan de kerkeraad, die, als het bestuur der gemeente, ook te dezer zake de noodige leiding moet geven; wel in overleg met de gemeenteleden, en soms, waar dit noodig is, op hun aandrang, maar toch altijd zóó, dat hij zelf de beslissing neemt. Waar hij, gelijk bijna overal zeer terecht geschied is, voor de kerkelijke administratie eene Commissie van beheer heeft ingesteld, moet hij natuurlijk bij de bedoelde maatregelen met haar samenwerken, overeenkomstig de regeling, die hij voor zulk eene commissie gemaakt heeft, en op de wijze die hij het meest doeltreffend acht. Maar toch, altijd blijft de kerkeraad zelf ten slotte verantwoordelijk voor hetgeen te dezer zake besloten wordt.

Nu zijn er zeker Kerken, die inderdaad zóó klein zijn en zoo weinig draagkracht hebben, dat zij hare inkomsten op het oogenblik nog niet kunnen vermeerderen of zelfs nog niet eens tot eene beroeping kunnen overgaan; en ook zijn er Kerken, waar het traktement niet lager is dan het daar ter plaatse vereischte minimum, en waar door bijvoeging van kindergeld ook gerekend is met de talrijkheid van het predikantsgezin. Maar in verre de meeste Kerken is dat anders. En in deze moet de Kerkeraad dus, om aan den eisch van Gods Woord te voldoen, de zaak ter hand nemen.

Voor de wijze, waarop dit het best zou kunnen gedaan worden, is uit den aard der zaak hier geen advies te geven, dat tot bijzonderheden afdaalt, daar de plaatselijke toestanden hiervoor veel te verschillend zijn. Zoo b.v. is wel in het algemeen raadzaam, dat de predikant, ook al is hij voorzitter van den kerkeraad, toch persoonlijk geen deel neme aan de hier bedoelde werkzaamheden; maar het kan toch zijn, dat dit hier of daar goed kan werken en zelfs wordt gewenscht; en dit moet dan plaatselijk beoordeeld worden. Desgelijks hangt het van omstandigheden af, of de kerkeraad, voor de voorbereiding en uitvoering van de te nemen maatregelen, al dan niet, eene commissie zal instellen en instrueeren; en, indien hij dit nuttig acht, hoe zulke commissie dan is samen te stellen, hetzij uit kerkeraadsleden, of ook uit leden der Commissie van beheer, of ook met bijvoeging van andere gemeenteleden. En, gelijk reeds boven herinnerd werd, is ook op de vraag, of de zaak het best te behartigen is door eene samenkomst met gemeenteleden, dan wel door bezoek aan de huizen, niet in alle Kerken hetzelfde antwoord te geven.

Met betrekking tot alle Kerken kan slechts op enkele punten de aandacht gevestigd worden. En dan zal wel, in het algemeen, zonder twijfel het volgende gelden.

Overal stelle men zich als einddoel, om te komen tot het minimum, dat ter plaatse voor het levensonderhoud van een predikant wordt noodig geacht.

Hierbij worde steeds ook gerekend met de talrijkheid van zijn gezin, zoodat aan het bedoelde minimum een zoogenaamd kindergeld worde toegevoegd. In enkele Kerken wordt dit nu reeds gedaan; o. a. zóó, dat voor ieder kind beneden de zes jaar ƒ 25.— per jaar wordt uitgekeerd, van zes tot twaalf jaar ƒ 50.—, en van dertien tot achttien jaar ƒ 100.—, of meer. Dit is dan voor het onderhoud en de opleiding zeker nog volstrekt niet voldoende; en waar het traktement reeds zeer laag is, zouden zulke cijfers wel verhoogd moeten worden. Maar wanneer in die richting gewerkt wordt, is dat voor een predikant toch verlichting van zorgen. Het is tevens eene manier van traktementsverhooging, die meer dan eenige andere, ingang en medewerking vindt bij de gemeente. En het is ook het meest in overeenstemming met den regel, die voor het onderhoud van kerkedienaren in de Schrift wordt gesteld.

Voorts is het zeker niet raadzaam, dat de medewerking der gemeente gevraagd worde door middel van contributiën of collecten, die bepaaldelijk voor het predikantstraktement zouden bestemd zijn; daar dit met de vereischte kieschheid niet zou overeenkomen, en ook op den duur tot moeielijkheden en onaangename verhoudingen zou leiden. Inderdaad behoort het traktement toch ook tot de gewone uitgaven voor den kerkedienst. En ten aanzien van dien dienst is dan wel aan te bevelen, dat, waar de gemeenteleden tot nog toe hiervoor niet bijdragen door middel van inschrijvingen tot een jaarlijksch bedrag, te dien einde eene plaatselijke organisatie worde in het leven geroepen, die in staat stelt om de toegezegde contributiën desverkiezende per kwartaal of per maand of per week te voldoen.

En ten slotte worde bij al dien arbeid steeds toegezien, dat verhoogde bijdragen voor den kerkedienst niet zóó gevraagd of gegeven worden, dat zij eene evenredige schade zouden toebrengen aan de inkomsten voor andere belangen, die ook door de gemeente verzorgd worden, met name aan de inkomsten voor de diakonie, voor het Christelijk schoolonderwijs en voor de Zending, daar het anders feitelijk eigenlijk geen bijdragen zouden zijn van de gemeenteleden zelven.

—

Door dit woord van opwekking meenen de hiervoor benoemde deputaten gedaan te hebben, wat in hun vermogen was. Thans staat het aan de Kerken, om te doen wat in haar vermogen is. En dus staat het allereerst aan de kerkeraden, die ook in deze zaak de gemeente te leiden hebben, om met ernst te overwegen, wat zij daarvoor kunnen en dus moeten doen. Voor zooveel zij hierbij raad of steun noodig hebben, zal de Classe van hun ressort hen wel zooveel mogelijk daaraan helpen. En buitendien kunnen ook de Classen zelve de zaak nog bevorderen, wanneer zij over eenige maanden, b.v. in de Classikale vergadering van April of Mei of Juni, haar opzettelijk aan de orde stellen, om alsdan te hooren wat iedere Kerk in het bijzonder heeft mede te deelen, en om naar aanleiding van die mededeelingen, voor zooveel noodig, advies te geven of tot actie aan te sporen.

Moge dan kunnen blijken, dat onze kerkeraden niet te vergeefs aan een eisch van Gods Woord herinnerd zijn, en dat in Gereformeerde Kerken zulk een eisch vat en klem heeft op de conscientie. Tegenover alle bezwaren, die te dezer zake kunnen oprijzen, mag ook thans nog gewezen worden op de belofte, die reeds onder het Oude Verbond aan de gehoorzaamheid verbonden werd (Mal. 3 : 10):

„Brengt alle de tienden in het schathuis, opdat er spijze zij in mijn Huis; en beproeft Mij nu daarin, zegt de Heere der heirscharen, of Ik u dan niet opendoen zal de vensteren des hemels, en u zegen afgieten, zoodat er geene schuren genoeg wezen zullen."

De Deputaten voornoemd,

F. L. Rutgers,
M. Noordtzij,
M. van Muiswinkel.

3 November 1909.

Een dogmatisch geschil?

XIII.

Levert de uitlegging, die Prof. Bavinck in zijn Dogmatiek ons schonk van 1 Petrus 3 : 18 en v. v., dus reeds een zeer goeden en Schriftuurlijken zin, daarnaast verdient niet minder aandacht de verklaring, die onze vroegere Gereformeerde theologen gewoon waren van 1 Petrus 3 : 18 en v. v. te geven en die ook door de kantteekenaren van onze Statenvertaling met zekere warmte wordt bepleit.

Volgens deze uitlegging zou de Apostel hier niet het oog hebben op een prediking, die van Christus' opstanding en hemelvaart is uitgegaan tot de zielen der afgestorvenen, maar op een prediking van den Geest van Christus, die veel vroeger tot hen kwam, terwijl deze personen nog leefden op aarde. Het *heengegaan zijnde in den Geest* zou dan slaan niet op hetgeen na Christus levendmaking is gevolgd, maar op hetgeen lang in het verleden, nog vóór zijn komst in het vleesch, was geschied. Door zijn Geest of de Goddelijke kracht, die van Hem uitging, zou de Middelaar reeds onder het Oude Verbond gewerkt hebben in de profeten, en aldus door den mond dier profeten gepredikt hebben tot de menschen, die toen leefden, om het oordeel Gods hun aan te kondigen en tot bekeering hen te roepen. De uitdrukking, „die eertijds ongehoorzaam waren", zou dan juist op deze prediking van Christus slaan; ze hadden geweigerd naar Zijn woord te luisteren, niettegenstaande de „lankmoedigheid Gods verwachtte", of ze nog tot bekeering zouden komen. Om die ongehoorzaamheid en dat verachten van Gods geduld zouden ze veroordeeld zijn, en daarom thans na hun sterven hunne zielen opgesloten zitten in de gevangenis. De uitdrukking „de geesten, die in de gevangenis zijn", zou dan, evenals de „dooden aan wie het Evangelie verkondigd is" (I Petrus 4 : 6) de aanduiding weren van den toestand, waarin deze personen *thans* verkeerden, toen de Apostel dezen brief schreef, maar niet van den toestand, waarin ze zich bevonden, toen die prediking tot hen kwam. Er staat dan ook niet, merkten onze vaderen terecht op, dat Christus in de gevangenis aan deze geesten gepredikt heeft, maar aan de geesten, die (d. w. z. *nu*) in de gevangenis zijn. Vrij weergegeven, zou men de woorden van den Apostel aldus kunnen vertalen: in dezen Geest, waardoor Christus is levend gemaakt, is Hij ook in het verleden heengegaan om te prediken aan degenen, die nu als geesten in de gevangenis (d. w. z. de hel) opgesloten zijn, en die toen ongehoorzaam waren, toen de lankmoedigheid Gods verwachtte in de dagen van Noach.

Nu behoeft deze gedachte, dat Christus, reeds vóór zijn komst op aarde, gepredikt zou hebben, zeker niet te bevreemden, want de Schrift leert ons uitdrukkelijk, dat er van den Middelaar vóór zijn vleeschwording werkingen in deze wereld zijn uitgegaan. Zoo heeft Christus zelf gezegd, dat Abraham met verheuging verlangd heeft, opdat hij den dag van Christus zou zien en dat hij dien gezien heeft en verblijd is geweest; en op de bedenking der Joden, hoe dit kon, daar Abraham reeds lang gestorven was, eer Christus geboren werd, antwoordde Hij: Eer Abraham was, ben Ik (Joh. 8 : 56 58). De verschijningen van den Engel des Heeren onder het Oude Verbond zijn dan ook zonder eenigen twijfel geen gewone engelverschijningen geweest, maar openbaringen van den Middelaar, gelijk duidelijk blijkt uit de profetie in Maleachi 3 : 1: Snellijk zal tot zijnen tempel komen die Heere, dien gijlieden zoekt, te weten de Engel des Verbonds, aan denwelken gij lust hebt: ziet, Hij komt, zegt de Heere der heirscharen. En gelijk de Middelaar zoo zichtbaar verscheen aan de patriarchen en aan Israel in de gestalte van den Engel des Heeren, zoo heeft Hij toen ook onzichtbaar gesproken of gepredikt door de profeten, in wie de Geest van Christus werkte en die door dien Geest werden geleid. Het is dan ook opmerkelijk, dat de Apostel Petrus juist op dit feit met zooveel nadruk in dezen zelfden zendbrief wijst, waar hij in hfdst. 1 : 10, 11 zegt, dat de „profeten onderzocht hebben op welken of hoedanigen tijd de *Geest van Christus, die in hen was*, beduidde en te voren getuigde het lijden, dat op Christus komen zou en de heerlijkheid daaraan volgende." De Geest van Christus was de geest der profetie.

Geldt dit van *al* de profeten onder het Oude Verbond, dan geldt dit zeer zeker ook van de profeten, die vóór den zondvloed zijn opgetreden. Ook in hen getuigde de Geest van Christus te voren van het oordeel Gods, dat komen zou. Met name wijst de Schrift ons op Noach, „den prediker der gerechtigheid", maar niet minder op Henoch, den zevende van Adam. Zelfs heeft Judas in zijn zendbrief vs. 14 deze profetie van Henoch ons bewaard: „Ziet, de Heere is gekomen met zijn vele duizenden heiligen om gericht te houden tegen allen en te straffen alle goddeloozen onder hen, van wege al hun goddeloze werken, die zij goddeloosljk gedaan hebben en van wege al de harde woorden, die de goddelooze zondaren tegen Hem gesproken hebben". Het oordeel van den zondvloed is dus niet onverwachts gekomen. De Geest van Christus heeft het oordeel vooraf aangekondigd. Eerst toen de zondaars niet wilden luisteren, was de lankmoedigheid Gods uitgeput en volgde het ontzettende gericht. En op *die* prediking zou de Apostel doelen als hij zegt, dat Christus in den Geest heengegaan is om te prediken aan degenen, die in de dagen van Noach ongehoorzaam zijn geweest.

Ook de bedenking, dat de Apostel hier de sterke uitdrukking gebruikt, dat Christus is *heengegaan* naar de geesten om hun te prediken en dit *heengaan* toch een *verandering van plaats* aanduidt, die ondenkbaar is bij den Middelaar in zijn praeexistent bestaan, omdat Hij toen in de gestaltenisse Gods zijnde, alomtegenwoordig was, gaat niet op, omdat de Schrift dergelijke uitdrukkingen telkens gebruikt ook van God den Heere zelf, niet om daarmee een verandering van plaats, maar wel om een nadere openbaring Gods op aarde aan te duiden. Zoo zegt God de Heere in Gen. 11 : 7: „Komt aan, laat ons *nedervaren*" nl. om den torenbouw van Babel te bezien. Zoo wordt in Exodus 19 : 11 gezegd, dat „God voor de oogen van al het volk zal *afkomen* op den berg Sinai". Zoo zegt David in II Sam. 7 : 13, dat „God is *heengegaan* om zich een volk te verlossen". De voorstelling is altoos deze, dat God in den hemel woont, en daarom nederdaalt op aarde, wanneer Hij zich aan zijn volk openbaart. Zelfs gaat de Schrift nog verder en noemt de aankondiging van Christus door de profetie een *inbrengen in de wereld van den Christus*, zooals in Hebr. 1 : 6, waar de Apostel een profetie aanhaalt uit Psalm 97 : 7 en nu de sterke uitdrukking gebruikt: „En als Hij (nl. God) wederom den eerstgeborene inbrengt in de wereld, zegt Hij: „en dat alle engelen Gods Hem aanbidden". Het is dan ook de vraag, of wanneer dezelfde Apostel in Hebr. 11 : 5 zegt: „daarom *komende in de wereld* zegt Christus: slachtoffer en brandoffer hebt Gij niet gewild", hiermede niet evenzeer als in Hebr. 1 : 6 bedoeld wordt, dat Christus inkomende in de wereld door de profetie, toen dit woord aangaande zich zelven heeft gesproken. Maar hoe men ook over dezen laatsten tekst moge denken, zeker is, dat de Schrift vaak het woord *heengaan* gebruikt in overdrachtelijken zin om de openbaring eener Goddelijke werkzaamheid op aarde aan te duiden. En waarom zou de Apostel in I Petrus 3 : 18 dan niet kunnen zeggen, dat de profetische prediking, die de Geest van Christus door Henoch en Noach gaf, een *heengaan* van Christus was geweest naar de menschen, die vóór den zondvloed leefden.

Houden de bedenkingen, die tegen deze opvatting onzer oude Gereformeerde theologen zijn ingebracht, dus geen steek, daartegenover staat, dat deze uitlegging niet alleen geheel in overeenstemming is met wat de Schrift elders ons leert, maar ook volkomen past in het verband. Zelfs komt de parallel, die de Apostel in dit tekstwoord trekt tusschen de dagen van den zondvloed en den tijd waarin wij leven, zóó nog veel beter tot haar recht, dan wanneer men die prediking van Christus na zijn opstanding laat geschieden aan de gestorven zielen in de gevangenis. Immers, waar het den Apostel om te doen is in dit redebeleid, is juist om aan te toonen, dat aan het oordeel de prediking van Christus is voorafgegaan, èn toen in de dagen van den zondvloed èn nu voor ons geslacht. Voorzoover die prediking door het geloof wordt aangenomen, heeft ze tot behoudenis geleid. Dat is gebleken in Noach's dagen, want Noach heeft de aankondiging van het gericht geloofd en is daarom met de zijnen in de arke gegaan, waardoor hij gered is geworden; gelijk ook wij nu behouden worden, wanneer we door den doop ons geloof in Christus belijden en de toevlucht nemen tot Zijne genade. Maar ook omgekeerd, wie die prediking ongehoorzaam is, zal het oordeel Gods dragen. God wil een tijdlang geduld oefenen; Zijn lankmoedigheid is groot; niet terstond wordt de bijl aan den boom gelegd. Zoo heeft de lankmoedigheid Gods in de dagen van Noach gewacht 120 jaar lang; zoo wacht God de Heere ook thans, want „Hij wil niet, dat eenigen zullen verloren gaan, maar dat ze allen tot bekeering komen" (II Petrus 3 : 9). Maar als de lankmoedigheid Gods veracht wordt, dan komt het oordeel gewis; de geesten, die ongehoorzaam waren in Noach's dagen, werden in de gevangenis der hel geworpen, en zoo zal het ook in het jongste oordeel geschieden.

Zoo ziet men, hoe deze uitlegging metterdaad aan de bedoeling van den Apostel recht laat wedervaren. Ze is dan ook volstrekt niet door de Gereformeerde theologen uitgedacht, om aan een hellevaart van Christus te ontkomen. Augustinus heeft deze zelfde uitlegging reeds gegeven in zijn bekenden brief aan Euodius; Thomas van Aquino heeft haar evenzeer bepleit, hoewel hij zelf aan Christus' hellevaart geloofde; Beza heeft deze uitlegging nader uitgewerkt, en zoo is ze door schier al onze Gereformeerde theologen overgenomen. Al mag deze uitlegging niet zoo eenvoudig schijnen als die door Prof. Bavinck ons gegeven is, ze heeft voor zich het gezag van tal van de uitnemendste Schriftverklaarders. Ook in onze dagen is deze uitlegging nog verdedigd geworden door mannen als Hofmann A. Schweizer, Wichelhaus, Besser, Fuller e. a. Te zeggen, dat deze verklaring verouderd is of door de woorden van den Apostel is buitengesloten, gaat dus niet aan. Elk woord van den Apostel komt ook bij deze verklaring volkomen tot zijn recht, en in het verband past deze uitlegging juist uitnemend goed.

Een keuze tusschen beide uitleggingen behoeven we niet te doen. Elk van beide heeft iets, dat haar aanbeveelt, gelijk tegen elk dezer verklaringen bedenkingen kunnen worden ingebracht. Ons doel was dan ook niet om de exegetische moeielijkheid, die deze Schriftuurplaats aanbiedt, tot volkomen oplossing te brengen, maar alleen om aan te toonen, dat de woorden van den Apostel zeer goed kunnen verklaard, zonder dat men een plaatselijke nederdaling van Christus naar de hel aanneemt, of gelooft, dat Christus aan de afgestorvenen nog het Evangelie verkondigd heeft.

Officieele Berichten.

De heer J. W. Kal, theol. cand. te Amsterdam, verzoekt wegens voortzetting zijner studien vooreerst geen beroep op hem te willen uitbrengen.

WAGENBORGEN, 7 Dec. j.l. was voor de Geref. gemeente alhier een blijde dag. Op dezen dag toch was 't 25 jaar geleden, dat Ds. W. K. P. Goeree zijn dienstwerk aanvaardde. Na een arbeid van vijf jaar in de Herv. Kerk te Kerkwerve (Z.) werd Ds. Goeree tot den Dienst des Woords in de Geref. gemeente alhier ingeleid door wijlen Ds. Hulsebos. Twintig jaar dus heeft Ds. Goeree de gemeente alhier met zijn gaven en krachten gediend en God heeft hem tot rijken zegen gesteld. Aan belangstelling en hartelijke deelneming in dit zilveren feest heeft 't den jubilaris en zijn gezin op den feestdag geenszins ontbroken. De gemeenten van Nieuwolda en Siddeburen lieten zich ook niet onbetuigd. 't Bestuur der Vereen. T. C. L. evenmin.

Aan den avond van den feestdag trad Ds. Goeree voor de gemeente op, om de weldadigheden des Heeren te herdenken, en sprak voor een zeer talrijk gehoor, waaronder afgevaardigden van de naburige kerken, een schoone en treffende rede uit, naar aanleiding van 1 Cor. 15 : 10c.

Dat 's Heeren rijke zegen ook verder in ruime mate ruste op leeraar en gemeente samen.

Namens den kerkeraad:
W. K. H. MAGENDANS, *scriba.*

Kort veralag van de vergadering der classis Woerden, gehouden 25 Nov. 1909 te Alfen a/d Rijn.

Namens de roepende kerk van Oude-Wetering wordt de vergadering geopend door Ds. J. Brouwer, die na het zingen van Ps. 84 : 6 en het lezen van Ps. 132 voorgaat in gebed.

Het moderamen bestaat uit Ds. P. Warmenhoven als voorzitter, Ds. F. A. v. d. Heijden als scriba en Ds. G. Elshove als assessor.

De notulen der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

Ds. Fleurke, voor de eerste maal ter vergadering, wordt op hartelijke wijze door den praeses begroet, wat door dezen met een wederwoord wordt beantwoord.

De omslag van de classicale kosten wordt voor het volgend jaar vastgesteld op denzelfden voet als dit jaar.

Behandeld wordt een bezwaarschrift van een jonge moeder uit een der kerken van de classes. Haar zal geantwoord worden, dat de classis zich vereenigt met het oordeel van haar Kerkeraad.

Bij het onderzoek naar art. 41 wordt aan een der kerked advies gegeven in een doopkwestie. De classis oordeelde, dat in het bedoeld geval geen voldoende grond voor den H. Doop aanwezig is. Aan een der andere kerken wordt in het geval van een broeder, die gewoonlijk elders kerkt, geadviseerd voorloopig voort te gaan met vermanen.

Ds. Brouwer brengt rapport uit over den arbeid der Zending, hetwelk met dank wordt aangehoord. Voor het nazien van de boeken enz. van den classicalen Zendingsquaestor wordt aangenomen de kerk van Bodegraven.

De vacature beurten worden aldus geregeld: Zevenhoven in December: Ds. v. d. Voet en Schoemaker; in Jan.: Ds. Elzenga; in Febr.: Ds. Brouwer. Noorden: in Dec. Ds. Gunst; in Jan. Ds. van Dijk; in Febr. Dss. Fleurke en Elshove. Nieuwkoop: in Dec. Ds. Warmenhoven; in Jan. Ds. Hulsteijn en De Vries; in Febr.: Ds. v. d. Heijden.

De onderscheidene deputaten worden gecontinueerd; alleen komt deze verandering, dat de collecten naar art. 19 K. O. voortaan door Ds. v. d. Voet zullen ontvangen worden.

Na de pauze wordt de vergadering voortgezet met het zingen van Ps. 81 : 12.

Overeenkomstig een voorstel van de kerk van Oudshoorn wordt besloten deputaten te benoemen om „te onderzoeken de mogelijkheid van samenwerking van de Diaconiën van Zuid-Holland voor de verpleging van behoeftige patiënten in Chr. Stichtingen van Barmhartigheid en zoo mogelijk een plan te ontwerpen voor zulke samenwerking". Als deputaten voor deze zaak worden benoemd Ds. J. Brouwer, oudl. J. G. Baart en diaken G. M. Herngreen.

De commissie, benoemd om te trachten de moeitijkheden in een der kerken tot een goed einde te brengen, rapporteert dat haar bemoeiingen geleid hebben tot verzoening.

Aan een vragenden broeder uit dezelfde gemeente zal worden geantwoord, dat de Kerkeraad onder de gegeven omstandighenen de viering van het H. Avondmaal niet kon laten doorgaan.

De kerk van Woerden zal de volgende vergadering samenroepen.

De praeses sloot de vergadering met dankgebed.

Namens de classe:
G. ELSHOVE, *assessor.*

Kort verslag van de vergadering der classis Tiel, gehouden te Zalt-Bommel 17 Nov. 1909

Ds. Koffieberg opent de vergadering met gebed, nadat gezongen is Ps. 27 : 7 en gelezen Mattheus 25.

Het Moderamen bestaat uit Ds. Koffieberg, voorzitter, Ds. Vonk, scriba en assessor Ds. Sybrandy.

Uit het onderzoek der credentiebrieven blijkt, dat alle kerken vertegenwoordigd zijn.

De notulen der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

De voorzitter spreekt een woord ter gedachtenis aan Ds. Loman, dienaar des Woords der Geref. kerk te Geldermalsen. Hoogst smartelijk is zijn overlijden voor de classis, daar deze broeder in geheel de classis Tiel zoo gezien en geacht was. Nu zullen wij die vriendelijke verschijning op onze vergaderingen niet meer zien. Hij ontvangt het loon den getrouwen dienstknechten toegezegd. De kerk te Geldermalsen is door hem 10 jaren trouw gediend; evenzoo is de overledene dienaar des Woords geweest in de kerken: Well, Zuilichem en Herwijnen. De Heere trooste de kerk te Geldermalsen en vervulle de ledige plaats.

Ds. Koffijberg mag in deze dagen gedenken, dat God hem 40 jaren heeft willen gebruiken in den dienst des Woords. Door Dr. Keizer wordt namens de classis den jubilaris in gevoelvolle woorden toegesproken. Naast God is de classis veel dank verschuldigd aan dien broeder. Steeds wordt hij, hoewel zijne jaren klimmen, bereid gevonden, de lasten, die men hem oplegt, gewillig en goedsmoeds te dragen. Dat God hem nog lang spare voor zijn kerk, voor de classis en zijn gezin! Ds. Koffijberg dankt voor de hartelijke woorden hem toegesproken, en draagt zich verder met al zijne zwakheden en gebreken de classis op.

Ds. Offringa zal op verzoek der classis zijn referaat: »Het verband tusschen het doen van belijdenis en 't H. Avondmaal" in druk geven.

Door de classis wordt benoemd een commissie, bestaande uit 3 dienaren en 3 ouderlingen, voor een netelige tuchtzaak in een der kerken.

Ds. Sybrandy wordt consulent van de kerken: Geldermalsen en Hoenza-Driel.

Het nieuwe reglement voor Kerkvisitatie wordt goedgekeurd.

Ds. Koffijberg brengt rapport uit van de l.l. gehouden Zendingvergadering te Utrecht.

Bij monde van oud. Filer dankt de kerk te Geldermalsen de classisbroeders voor hunne belangstelling, betoond bij de begrafenis van Ds. Loman, haar onvergetelijken dienaar des Woords.

Collecten worden gelnd. Coll. voor de volgende vergadering zijn: theol. school en hulpbeh. kerken buiten de classis.

De classis ziet met verlangen uit naar het door Dr. Keizer beloofde referaat: de eigenaardige Geref. prediking van sommige predikanten van Geref. gezindheid in de Ned. Herv. Kerk.

De volgende cl. vergadering zal D. V. op den 3den Woensdag in de maand Febr. 1910 gehouden worden.

Voorzitter zal dan zijn Ds. Vonk, scriba Ds. Koffijberg.

Ds. Offringa gaat voor in dankzegging.

Namens de classis:
E. VONK, *Scriba.*

Buitenland.

Engeland. Romaniseerend streven. Uit de algemeene vergadering der Staatskerk en der Geunieerde Vrije Kerk van Schotland.

Hoezeer de romaniseerende partij in de Anglicaansche Staatskerk in de laatste jaren veld wint, blijkt uit een protesteerend schrijven, dat door de Church-Union te Brighton dezer dagen aan den bisschop van Chichester gericht werd. In dit schrijven wordt de aandacht van den bisschop gevestigd op de volgende zaken die, schoon verboden, toch in bepaalde kerken van Brighton plaats hadden.

Zoo werd in drie kerken het feest van Maria hemelvaart gevierd; in vier kerken vierde men Aller Zielen met requiem en zwarte mis; in twee kerken werd openlijk geleerd, dat men het *Ave Maria ora pro nobis* behoorde te bidden, en in eene andere kerk werd de gemeente aanbevolen in de gebeden „van de eeuwig heerlijke en gezegende Maagd en van alle heiligen"; in een andere kerk worden de teekenen van het Avondmaal bewaard, en de gemeente vergadert om deze te vereeren; in dezelfde kerk wordt de vereering van Maria door genootschappen of vereenigingen bevorderd, die aan haar gewijd zijn; in de gebeden die door deze vereenigingen geleerd worden, wordt de voorbede van Maria voor den dag van het jongste gericht aangeroepen.

De Church-Union eischt wel, dat de bisschop al deze gebruiken zal onderdrukken, maar verwacht niet dat zijn protest eenige uitwerking hebben zal. Volgens een statistiek van het vorige jaar werden in meer dan 10 kerken van Londen en hare voorsteden Roomsche gebruiken, als het sacramentsfeest, het feest der heilige eucharistie, kniebuigingen voor de elementen, de 14 statiën op den Kruisweg, gevolgd. De meeste predikanten of geestelijken dezer Kerken behooren tot de „broederschap van het heilig Sacrament". De bisschop van Londen installeerde de priores van het klooster van „de Heilige Maria bij het kruis", wiens regel met die van Roomsche orders overeenstemt.

Dit verwondert ons niet. Onder de bisschoppen der Anglicaansche kerk vindt men er slechts twee, die geen sympathie gevoelen voor de romaniseerende richting in de Staatskerk. De „Wicklif predikers" mogen hiertegen arbeiden en protesteeren; de beweging die al zeventig jaar lang Roomsche leeringen en gebruiken in de Anglicaansche Staatskerk brengt, werd daardoor niet tot staan gebracht.

In de algemeene vergadering der Schotsche Staatskerk werd dit jaar een besluit genomen, dat wij hoogst betreurenswaardig vinden. Zij besloot het onderteekeningsformulier voor predikanten in dien zin te wijzigen, dat dit voortaan luidt: „Ik onderteeken hiermede de geloofsbelijdenis, verklarend dat ik ze aanneem als de geloofsbelijdenis dezer kerk, en ik geloof de fundamenteele leerstellingen van het Christelijk geloof, daarin vervat". Men heeft gemeend, dat door dit onderteekeningsformulier de belijdenis der Kerk gehandhaafd wordt, terwijl men tevens de predikanten vrijheid wil geven om zich niet aan die belijdenis te houden. Het is duidelijk, dat de General Assembly der Schotsche Staatskerk de belijdenis dier kerk, de confessie van Westminster, prijs gaf. De predikant heeft alleen te erkennen dat die confessie een historisch document is; maar hij behoeft er niet mee in te stemmen. In Nederland heeft men een tijd lang er voor gestreden, dat de predikanten de geloofsbelijdenis onderteekenden niet *omdat* (quia), maar *voorzover* (quatenus) zij in overeenstemming was met de Heilige Schrift. Daardoor eischte men van liberale zijde zijdelings nog erkenning van het normatief gezag van de Heilige Schrift. Maar de General Assembly der Schotsche kerk [wil,] dat de predikanten alleen maar de fundamenteele stukken van het Christelijk geloof zullen aanvaarden. Welke leerstukken zijn fundamenteel? Het komt ons voor, dat alle artikelen eener geloofsbelijdenis fundamenteel moeten zijn; is de kerk op dat fundament niet gebouwd? Kan men met grond beweren: Het leerstuk van de Heilige Schrift is niet fundamenteel; men mag daarover denken gelijk men wil? De Kerk des Heeren heeft dit stuk te allen tijde vastgehouden tegenover vele afwijkenden en tegenstanders. Wij houden het er voor, dat men in Schotland ruimte heeft willen maken voor predikers die de moderne Schriftcritiek zijn toegedaan, voor predikanten die een algemeene verzoening leeren. Men wil dus feitelijk leervrijheid invoeren.

Doch het besluit van de General Assembly is nog niet tot wet verheven. Eerst moet het volgens de Barriers Act gezonden worden tot de kerkeraden, en eerst wanneer de meerderheid der kerkeraden het goedgekeurd heeft, wordt het tot wet. Wij vreezen echter, dat de kerkeraden het niet zullen verwerpen.

In de algemeene Synoden der Geunieerde Vrije Kerk en van de Schotsche Staatskerk is besloten tot het houden eener conferentie, om te beraadslagen over eene cooperatieve of eene organische vereeniging.

In het midden der 18de eeuw heeft de Gereformeerde Staatskerk van Schotland menige afscheiding tot stand zien komen. De oorzaak was, dat de zuiverheid van leer en leven gevaar liep. Gillespie en de beide Erskines waren de hoofdleiders der beweging die de „Original secession" genoemd werd.

In 1842 werd de Vrije kerk van Schotland gesticht onder leiding van Chalmers, niet zoozeer om de zuiverheid van het Evangelie te bewaren als wel om Christus als Koning over zijn Kerk te kunnen eerbiedigen.

Maar de vraagstukken die toen in de Kerken verschil deden oprijzen, zijn op den achtergrond gedrongen. Wie wordt, niet alleen in Engeland maar ook in Nederland, nog warm voor vraagstukken van leerstelligen of kerkrechtelijken aard?

De tijden zijn veranderd. De wereld moet voor Christus veroverd worden, het zendingswerk treedt op den voorgrond; en al hetgeen daarmede in verband staat dat heeft aller sympathie. Hoe verkeerd hebben mannen als Gillespie, de Erskines en Chalmers en zoovele anderen gehandeld, dat gij u warm kondet maken voor dingen die zoo weinig beteekenen. Zoo denkt menigeen, en men wil goed maken wat deze mannen bedorven hebben. Tenslotte veroordeelt men mannen als John Knox, Luther en Calvijn, die over de predestinatie, over de wezenlijke tegenwoordigheid van Christus enz. gestreden hebben. Tegenwoordig doet men beter werk; de wereld moet voor Christus veroverd worden. Jezus heeft wel tot zijn discipelen gezegd: „Gij zijt het zout der aarde", doch men wil de geheele aarde tot zout maken!

De richting waarin velen, niet alleen in Schotland, zich bewegen, is volgens ons verderfelijk.

Gemengd Nieuws.

Calvijn gehuldigd in de Broedergemeente. Lic. G. Reichel schreef eene brochure over »Calvijn als Unitasmann. Deze brochure is door den schrijver voorgelezen in het Seminarium der Broedergemeente. De schrijver doet daarin helder uitkomen, dat Calvijn's streven geheel op vereeniging gericht was. Het is ook onze overtuiging, dat het waarlijk Calvijn's schuld niet geweest is, dat de Luthersche en de Gereformeerde kerk zijn ontstaan. Calvijn streefde naar eenheid, niet omdat de uitwendige eenheid hem zoo bekoorde, maar omdat zijn hart warm klopte voor de kerk des Heeren, en hij daarom alleen noode zich bij de pluriformiteit der kerk kon nederleggen.

Wisbart's Triomf. Wij lezen in *De Hope*:

»De strijd tusschen de modernen en de loyale Baptisten in de Fountain Street Baptisten kerk is een einde. Het resultaat is Wishart's triomf. Over die zege der Modernen verblijden wij ons niet. Het is de triomf eener geweldige revolutie. Een groot gedeelte — men spreekt van meer dan 30 percent der leden — heeft zich van de kerk afgescheiden, en de kerkelijke goederen zijn in handen gebleven van dat gedeelte, dat met zijnen leider Gods Woord heeft verworpen. Wat bijeengebracht is tot opbouwing van de kerk van Christus is nu in den dienst gesteld van de nieuwe religie, die geen aanspraak meer heeft op den naam van eene christelijke te zijn, want zij heeft met niets anders uit te staan dan met het inwendige licht der dwepers uit den tijd der Hervorming, waardoor een iegelijk, die de nieuwe religie toegedaan is, op zijne manier geleid wordt. Het is niet langer de Geest des Heeren, waardoor zij zich laten leiden, maar door hun eigenen geest. Zij staan op het standpunt eener geestelijke anarchie, die zich vrij gemaakt heeft van alle gezag, behalve van het eigen ik, dat de eenige rechter is op godsdienstig gebied.

Op een Zondag heeft Mr. Wishart over zijne overwinning gepredikt. Hij verheugt zich er over, dat, na den uitgang van de loyale Baptisten, de weg open is voor ontwikkeling van de beginselen der nieuwe religie. Hij meent, dat men van lieverlede wel tot inzicht zal komen, dat de nieuwe richting overal de overwinning zal behalen. Hij ziet de teekenen er van in de Volunteer Students Movement en de Vereeniging der Laymen. Hij meent, dat men spoedig tot inzicht zal komen, dat men met de verwerping van geloofsbelijdenissen en dogmatische theorieën den godsdienst niet alleen niet verwerpt, maar hem eenen heerlijken weg bereidt door hem in een nauw verband te zetten tot de hedendaagsche cultuur. Wij zeggen met den psalmist: »God zal zijn waarheid nimmer krenken, maar eeuwig Zijn Verbond gedenken." De waarheid zal altijd opnieuw triomfeeren. Het syncretisme (geloofsvermenging) van den godsdienst en de moderne beschaving zal evenmin op den duur blijven bloeien, als het Gnosticisme in de eerste eeuwen van de geschiedenis der Christelijke Kerk. Hen Christendom is en blijft de eenig ware godsdienst.

Reeds nu blijkt het in dit geval. Zij, die uitgegaan zijn van Mr. Wishart's kerk, zijn niet van plan stil te zitten. Zij hebben zich vereenigd met de Wealthy Ave kerk en vermeerderen daardoor de kracht van die organisatie".

WINCKEL.

Voor Kinderen.

KERSTFEEST.

Lof zij den God van Israël,
Den Heer, die aan Zijn erfvolk dacht,
En door Zijn liefderijk bestel,
Verlossing heeft teweeg gebracht;
Een hoorn des heils heeft opgerecht:
't Geen Davids huis was toegezegd,
Dat wil Hij ons nu schenken;
Gelijk Gods trouw, van 's aardrijks ochtendstond,
Door der Profeten wijzen mond,
Zich hiertoe aan de vaderen verbond.

Dat zijn, zooals velen zullen weten, woorden ontleend aan den berijmden Lofzang van Zacharias.

Zacharias was, gelijk in het eerste hoofdstuk van Lukas ons wordt vermeld, een priester des Heeren. Hem was door den engel Gabriel gezegd dat hij een zoon hebben zou, Johannes geheeten, doch wegens zijn ongeloof zou hij een tijdlang niet kunnen spreken, totdat die zoon zou zijn geboren.

Intusschen had de engel Gabriël ook de geboorte van onzen Heiland aangekondigd aan Maria, die te Nazareth woonde. Zacharias, wiens vrouw Elisabeth een nicht was van Maria, had alzoo vernomen, dat de Christus zou worden geboren.

Toen nu de eerste voorspelling van den engel was vervuld, Johannes was geboren en bij de besnijdenis zijn naam ontvangen had, werd de tong des vaders weder losgemaakt. Wij lezen: Hij sprak God lovende. Hoe hij dat deed zegt ons zijn lofzang.

Als gij dezen schoonen zang opmerkzaam leest, zult gij opmerken, dat hij uit twee gedeelten bestaat. Het eerste spreekt in hoofdzaak van het Kindeke, dat nog geboren zou worden, van den Heere Jezus, het tweede van den reeds geboren Johannes.

Zoo in 't eerst schijnt dat menigeen vreemd en zou men verwachten, dat de vader het allereerst aan zijn eigen kind gedacht en daarover gesproken had. Toch is het als we nadenken zeer begrijpelijk.

Van Zacharias en zijn vrouw lezen wij in Lukas 1 : 6: „En zij waren beiden rechtvaardig voor God, wandelende in alle de geboden en rechten des Heeren, onberispelijk". Zeker waren zij als de oude Simeon (Lukas 2 : 15) „verwachtende de vertroosting Israëls" door de komst van Christus, den Zaligmaker.

En nu de vertroosting kwam, het heil zou verschijnen, toen moest Zacharias wel juichen en jubelen. Was hij tot in de ziel verblijd over de geboorte van zijn zoon Johannes, nog meer was hij dat nu de vertroosting komen, nu de lang beloofde, lang verwachte Verlosser verschijnen zou, tot vreugd van allen, die op het heil des Heeren hoopten. Zoo verblijd zelfs was Zacharias *daarover*, dat hij ten slotte, na van zijn zoon gesproken te hebben, weer terugkeert tot den Messias.

Dat was nu de ware kerstvreugde, de vreugd over en in Christus.

Er is op het Kerstfeest velerlei vreugd, die soms zelfs is vermengd met allerlei dat nog voortkomt uit het oude heidendom onzer voorouders. In Engeland b.v. is dat nog zeer merkbaar. Ook bij ons is het niet vreemd, dat vele menschen en kinderen zich op het Kerstfeest verblijden, die toch volstrekt niet verheugd zijn omdat de Zaligmaker is geboren. Want zij gelooven niet in Hem, hebben Hem niet lief.

Zulk een vreugd kan natuurlijk de ware Kerstvreugde niet zijn.

Die wordt wordt alleen gemaakt door hen, die klein of groot, weten, dat ook voor hen het woord van den Engel waarheid is: „*U*, d. i. voor u, is heden geboren de Zaligmaker."

Die geboorte is heerlijker en grooter en verblijdender dan alle goeds, 't welk deze wereld ons geven kan. Die geboorte toch zegt ons: Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.

Het eeuwige leven! Dat is groot, rijk en heerlijk. Maar wij kunnen toch niet met minder toe. God heeft daarvoor ons geschapen. Maar wij hebben door te zondigen tegen God dat eeuwige leven verloren, en zijn het eeuwig verderf waardig geworden.

Doch nu komt de Zoon van God, vrijwillig, en wordt voor ons een mensch, opdat Hij de menschen, de zondaren, zou verlossen, opdat Hij, gelijk de Apostel leert, een heerlijk werk volorengen zou. „Want Christus heeft ook eens voor de zonden geleden, Hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen, opdat Hij ons tot God zoude brengen." Nu kunnen de onrechtvaardigen — en dat zijn wij van nature allen — gerechtvaardigd worden, tot God gebracht, behouden en dus erfgenamen worden van het eeuwig leven, door Hem die zelf het Leven is.

Daarin hebben zich de engelen en de herders en Maria verblijd en na hen zoovelen, die wisten en weten wat heil Hij voor deze verloren wereld kwam brengen. God heeft, zegt de Schrift, Zijn Zoon gezonden in de wereld, opdat de wereld door Hem zou behouden worden. Dit laatste hebben we allen noodig, of we jong zijn of oud. Maar ook, niemand is uitgesloten, klein of groot. De Heere Jezus ligt als een kind in de kribbe, en roept later ook de kinderkens tot Zich. Hoogbejaarden als Simeon en Anna zingen, gelijk de kinderkens weer later, Zijn lof. Zoo moet het ook. Hij heeft er recht op.

Hij wil, vrienden, ook uw Zaligmaker zijn. Daarom laat Hij ons op het Kerstfeest de blijde boodschap, het Evangelie, verkondigen, opdat wij tot Hem zouden komen, en het eeuwige leven hebben, de genadegift van God. Wie dat leven ontvangt heeft ook een eeuwige blijdschap, een kerstfeest dat ook duurt als de Decembermaand voorbij is, ja dat nooit einden zal.

Zulk een kan ook wederom met Zacharias zingen:

Dus wordt des Heeren volk geleid,
Door 't licht dat nu ontstoken is,
Tot kennis van de Zaligheid,
In hunne schuldvergiffenis;
Die nooit in schooner glans verscheen,
Dan nu, door Gods barmhartigheên,
Die, met ons lot bewogen,
Om ons van zond' en ongeval t' ontslaan,
Een star in Jakob op doet gaan,
De zon der heils doet aan de kimmen staan.

Voor elk, die in het duister dwaalt,
Verstrekt deez' zon een helder licht,
Dat hem in schâuw des doods bestraalt,
Op 't vredepad zijn voeten richt.

CORRESPONDENTIE.

Er wachten nog een aantal vragen. Deze nu nog in December te beantwoorden zal wel niet gaan. Dat wordt dus een jaar uitgesteld, te weten, zoo wij hopen tot 1910.

HOOGENBIRK.

INGEZONDEN STUKKEN.

(*Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie*).

Geachte Redactie!

Het voorlaatste nummer van uw weekblad besprak het besluit door den kerkeraad van de Gereformeerde Kerk alhier genomen in zake het voorstel om de wenschelijkheid van de splitsing in wijkkerken uit te spreken. Ik laat rusten wat naar aanleiding daarvan door u werd gezegd, zij het ook noode, daar m.i. zooveel te zeggen is tot verdediging van de gevallen beslissing, die de Kerk alhier voor veel verwarringen veel geestelijke en stoffelijke schade heeft behoed.

Wat mij noopt voor een enkel woord plaatsruimte te vragen, is wat ten slotte door u in het midden wordt gebracht over de instituëering van het kerkelijk leven onzer groote steden, wijl dat is van dien aard, dat alom in den lande wel de gedachte dreigt te worden gewekt, alsof het er met de kerken daar ter plaatse zoo donker en zoo bar uitziet, dat zij eigenlijk nauwelijks meer medetellen kunnen.

Zoo kan het en zoo mag het niet langer, is uw oordeel; dat dan gegrond wordt op een drietal feiten: het niet in ledental uitbreiden; het loopen naar de Gereformeerde predikanten in de Hervormde Kerk; en het elk jaar financieel achteruitgaan. Gelijk het daar in zijne algemeenheid wordt gezegd, geldt het ook de Kerk van Amsterdam. In hoeverre de gestelde feiten voor andere plaatsen juist zijn, kan door mij niet genoegzaam beoordeeld worden bij gemis aan voldoende gegevens. Van Amsterdam kan ik dat echter wel; en dan heb ik grond om te zeggen, dat van de drie door u vermelde punten het eerste en het derde bepaald onjuist zijn; en dat aan het tweede eene beteekenis wordt toegekend, welke het metterdaad m.i. niet heeft.

Bij dat eerste punt zou ik haast eene praelabele kwestie willen stellen: deze nl., of het tegen eenige kerk getuigt, zoo haar ledenaantal zich niet uitbreidt; of dus de in het getal sterkste gemeente ook altijd geestelijk het hoogste standpunt inneemt; eene vraag waarop het ontkennend antwoord zeker niet twijfelachtig kan zijn.

Maar zelfs afgezien daarvan dunkt mij uwe uitspraak min juist; wellicht niet wat betreft het bloote feit van al of niet toename; maar dat stationnair blijven in het cijfer krijgt eene geheel andere beteekenis, wanneer daarbij wordt vermeld het voortdurend wegtrekken der bewoners van onze stad naar buiten. Ook de bevolking der burgerlijke gemeente is stationnair; en de reden daarvan is genoegzaam bekend.

Dat heeft natuurlijk zijne gevolgen voor het kerkelijk leven. Ik behoef dan ook slechts de namen te noemen van Overtoom en Watergraafsmeer, Bussum en Hilversum, om van nog meerdere plaatsen te zwijgen, waar overal bloeiende Kerken gevonden worden, voor een niet gering deel bestaande uit dezulken, die vroeger tot de Kerk alhier behoorden.

Zoo is het dus eigenlijk al wonderlijk te noemen, dat, naar uw eigen woord, slechts geklaagd kan worden dat er van eenige belangrijke uitbreiding geene sprake is. Laat mij aanstonds er de opmerking aan toevoegen, in verband met uw derde bezwaar niet van belang ontbloot, dat wie van hier gaan, in den regel meer welgestelden zijn.

Zeer zeker niet stookhoudend acht ik het derde punt door u ter sprake gebracht: dat er elk jaar van financieelen achteruitgang sprake is. Ik vermoed dat dit uw oordeel gebouwd is op de cijfers der telken jare opgemaakte begroting, die in den regel eindigt met een geraamd tekort van eenige duizende guldens. Dit feit loochen ik allerminst. Doch tot eene rechte beoordeeling van den feitelijken toestand dient men niet de begrooting maar de rekening ten grondslag te leggen.

Bij het licht daardoor ontstoken blijkt er het omgekeerde van wat door u werd beweerd. De groote schuld van 5 ton, sinds 1887 bestaande, is gedaald tot een bedrag van even over de *f* 350 000. Ook van de kleinere leeningen wordt gestegeld aflossing gedaan. De rentebetaling van alle gelegde gelden geschiedt prompt op datum. Met de uitbetaling van traktementen enz. is de Kerk nog nooit in verzuim geweest. Zelfs werd in de laatste jaren nog een nieuw kerkgebouw gezet, zonder dat de schuldenlast vermeerderd behoefde te worden; ja de afrekening liet nog eene kleine bate over voor de kas der Kerk.

Wellicht heeft de Kerk wat veel in een glazen huis willen leven en daarom telkens openhartig publiciteit gegeven aan dreigende en bestaande tekorten. Maar eene buitengewone inzameling tot delging daarvan is tot drie malen toe met goeden uitslag gekroond geworden. En zoo zal